

Sófár

2005. 03. 11.

עתון של הקהילה היהודית בנירעגיהאזא - a nyíregyházi Izraelita Hitközség lapja

Új Alapszabály

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének Közgyűlése 2004. május 16-án új alapszabályt fogadott el, mely új alapokra helyezi a MAZSIHISZ és a taghitközségek kapcsolatát. A MAZSIHISZ ezen alapszabálya kötelez minden hitközséget, hogy saját alapszabályát a MAZSIHISZ alapszabályával hozza összhangba.

Ezek alapján szükséges a taghitközségek alapszabályában kinyilvánítani, hogy a hitközség a Sulchán Áruch (a középkorban keletkezett, a Tórán alapuló zsidó vallási törvények és szokások gyűjteménye) szabályait követő személyek közössége, mely elismeri a zsidó vallási törvények elsőbbségét és célul tűzi ki a zsidó vallás gyakorlásának megszervezését, rögzíti a tagság feltételeit, legalább háromtagú előjáróságot választ, és rendszeresen istentiszteletet tart. A taghitközségeknek azt is rögzíteniük kell alapszabályukban, hogy a MAZSIHISZ általános jogutódjuk, tehát megszűnésük esetén a taghitközség minden vagyona a MAZSIHISZ-ra száll. Ezen felül a MAZSIHISZ-ban való tagság további feltétele, hogy a hitközség külön kétoldalú megállapodásban rögzítse a Szövetséggel való együttműködését.

Ezek miatt vált szükségessé a nyíregyházi Izraelita Hitközség alapszabályának revíziója. Hitközségünk vezetősége az új alapszabályt elkészítette, melyet a Hitközség 2005. március 20-án tartandó Közgyűlésének kell jóváhagynia.

Terjedelmi okok miatt az új alapszabálynak csupán a lényegét ismergetjük a következőkben, de annak teljes szövege bárki által megtekinthető, átvehető a Hitközség irodájában.

A magyarországi zsidó hitközségek egységes elnevezése miatt vált szükségessé Hitközségünk nevének megváltoztatása. Az új alapszabály a Hitközség nevét Nyíregyházi Zsidó Hitközségre (rövidítve: NYZSH) változtatja.

Az alapszabály rögzíti, hogy az NYZSH a Nyíregyházán és Sza-

Tartalom

Új hitközségi Alapszabály

60 éve szabadultak fel a koncentrációs táborok

A zsidó Nyíregyháza: Sellei László visszaemlékezései III.

A Sorstalanság sorsa

Zsidó kulturális és egyéb rendezvények Nyíregyházán

A Budapest Klezmer Band Nyíregyházán

féto: toth-abri

bolcs-Szatmár-Bereg Megyében élő, a Sulchan Aruch szabályait követő, zsidó személyek önkéntes tömörülésen alapuló közössége. A Hitközség tagja az lehet, akit a Vezetőség a Hitközség tagjai közé felvesz. A Vezetőség olyan zsidó személyeket vesz fel a Hitközség tagjai közé, akik saját elhatározásukból tagként jelentkeznek, a Hitközség Alapszabályát, és a Sulchan Aruch előírásait, szokásait magukra nézve kötelezően elismerik, és akik a 13. életévüket betöltötték. A Hitközségnek tagjairól nyilvántartást kell vezetnie az adatvédelmi és adatbiztonsági szabályok betartásával.

Az alapszabály bevezeti a kultuszjárulék intézményét is, melynek minimális mértékét a Hitközség Közgyűlése határozza meg. Bizonyos esetekben a kultuszjárulék fizetésére kedvezmény, vagy az alóli mentesség kapható.

Az alapszabály rögzíti a hitközségi tagok jogait és kötelezettségeit. A jogok között említésre kerül a Hitközség intézményeinek használata, a közgyűlésen való részvétel, indítvány tétel joga, illetve a szavazáshoz való jog. A hitközségi tag vezetőségi tagnak is megválasztható, ha betöltötte a 18. életévét. A hitközségi tagnak továbbá joga van tájékozódni a vezetőség tevékenységéről.

Az alapszabály kitér a hitközségi tagság elvesztésének eseteire is. Ezek között szerepel például az az eset, amikor valaki elköltözik Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyéből, vagy kilép a zsidó felekezetből.

Az alapszabály rögzíti a Hitközség feladatait is. Ezek szerint a Hitközség biztosítja a zsidó vallás gyakorlását, és a zsidó vallási és kulturális élet működését; gondoskodik rendszeres istentiszteletek, és az ünnepek megtartásáról; zsinagógát, vagy imahelyiséget tart fent; óvja és ápolja a zsidó kultúra emlékeit; biztosítja a Nyíregyházán lévő temető (Kótaji u. 5-7.) rendben tartását és a temetkezéseket; megemlékezik a holokauszt áldozatairól; ápolja a mártírok emlékét; igény esetén biztosítja a hitoktatás feltételeit; kapcsolatot tart a helyi államigazgatási és önkormányzati szervekkel, valamint társadalmi szervezetekkel a zsidóság érdekei alapján, azok érvényesítésére; kapcsolatot tart a MAZSIHISZ-szel, törekszik nemzetközi kapcsolatok kialakítására; törekszik a hitközségi tagokkal való kapcsolat ápolására; végül törekszik az évszázadok alatt összegyűjtött, időközben elvesztett, vagy eltűnt zsidó, vagy hitközségi vagyoni, ingatlan ápolásáról, és gyarapítására.

A tervezet meghatározza a Hitközség szerveit is: közgyűlés, vezetőség, rabbi, a Hitközség bizottságai.

A Hitközség közgyűlése tagjai soraiból öt tagú vezetőséget választ, melynek mandátuma négy év. Az alapszabály szerint vezetőségi tagjelöltek - abban az esetben, ha ezt vállalják - a működő vezetőség tagjai, az aki jelöltnek jelentkezik, valamint az, akit bármely hitközségi tag jelöltként ajánl. A jelöltek névsora szavazólapra kerül rögzítésre. A szavazók legfeljebb öt jelöltre voksolhatnak. Vezetőségi tagnak azt az öt jelöltet kell tekinteni, aki a legtöbb szavazatot kapta.

A megválasztott vezetőség a megválasztását követő egy hónapon belül köteles elnököt és alelnököt választani sorai közül, különben megszűnik a mandátuma, és új választásokat kell kiírni. A közgyűlés jogosult a vezetőséget mandátumának letöltése előtt visszahívni.

Az elnök feladatát és hatáskörét az alapszabály pontosan körülírja. Az elnök képviseli a Hitközséget minden ügyben, de a Hitközség vagyonához tartozó ingatlan eladásához csak a közgyűlés hozzájárulásával köthet szerződést.

A Hitközségnél Szociális, Kulturális, és Holokauszt Emlékbizottság működik.

Az alapszabály mellékleteit - nevezetesen a Pénzforgalmi Szabályzatot, az Ügyiratkezelési Szabályzatot, a Szociális és a Kulturális Bizottság működési szabályzatát - a vezetőség jogosult elkészíteni.

Kérjük hittestvéreinket, hogy az alapszabály elfogadásához gondolják végig a fentieket, és a soron következő közgyűlésen tegyék meg javaslatukat, illetve szavazatukkal támogassák a vezetőség által előkészített tervezetet.

Meghívó

A nyíregyházi Izraelita Hitközség szeretettel meghívja tagjait **2005. március 20-án**, vasárnap, a 15:00 órától tartandó éves rendes közgyűlésre, és az azt követő, Zájin Ádár kapcsán rendezett megemlékezésre, és kocsonyás halra.

A Közgyűlés napirendi pontjai: pénzügyi beszámoló és terv, a Hitközség új Alapszabálya, egyebek.

60 éve szabadultak fel a koncentrációs táborok

2004-ben, a Soá 60. évfordulójának rendezvényein a munkaszolgálat, a gettók, a gyűjtőtáborok, a deportálás, Auschwitz és a koncentrációs embertelen történéseire emlékeztünk.

1945 a szörnyű megpróbáltatások, a szenvedések megszakítására, a rabságból való felszabadításunkra emlékeztet bennünket.

A magyar zsidóság Birkenauban ideiglenesen életben hagyott, de - és a hírhedt himmleri jelszó alapján „vernichten durch Arbeit“ - lassú halálra ítélt tömegeit elnyelte a hadiüzemek, és a stratégiai építkezések olcsó, munkaerőre éhes gyomra. Ezekben dolgoztattak bennünket és a más országokból odahurcolt társainkat a szó tényleges értelmében vett rabszolgamunkán. A Birodalomban és a megszállt országokban létrehozott u. n. Arbeitslagerek száma 1944 nyarán még meghaladta a félezret, az itt dolgoztatott foglyok száma pedig meghaladta a háromnegyedmilliót.

A Szövetséges Hatalmak összehangolt hadműveletei sikerei nyomán a nácik által megszállt területek nagysága Keleten és Nyugaton egyaránt fokozatosan csökkent. 1944 végére Nyugaton az amerikai, angol és francia csapatok a birodalom határához értek, Keleten pedig már Csehszlovákia, Lengyelország és Magyarország területén harcolt a Szovjet Hadsereg.

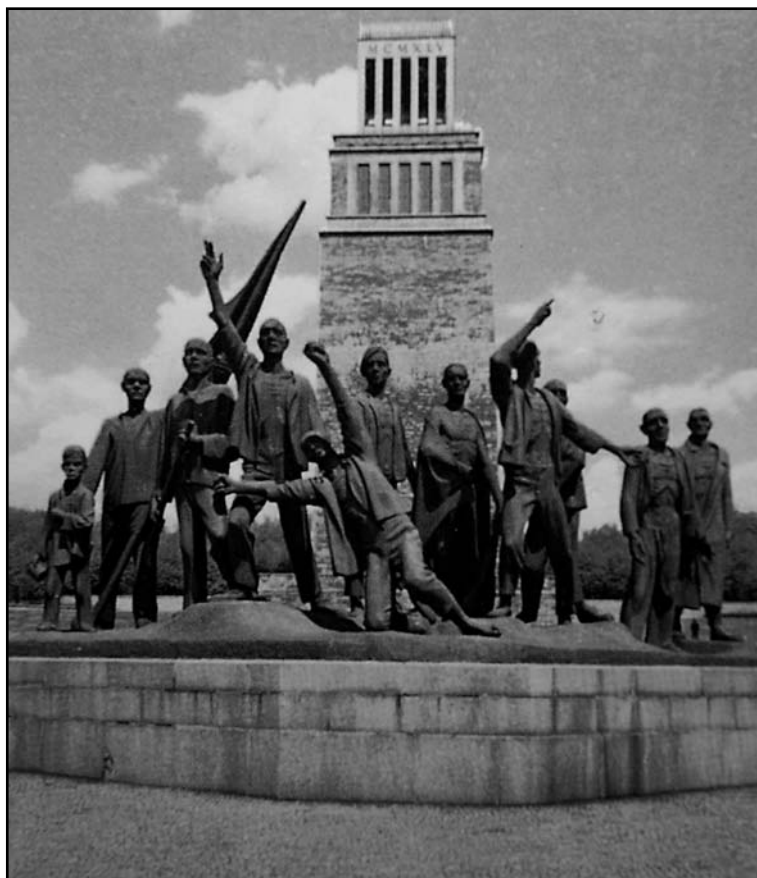
A még életben lévő magyar zsidó foglyok táborai a frontok előrehaladtával lépcsőről-lépésre szabadultak fel. Elsőnek az országban, a Felvidéken és Erdélyben lévő munkaszolgálatosok és a Lengyelországban lévő táborok lakói nyerték vissza szabadságukat.

A pesti zsidóság tömegei októberben a kegyetlen nyilas puccs után kerületek közvetlen életveszélybe. A gettóban és Pest más helyein élőket január 18-án, a Budán változatlanul tomboló nyilas terror alatt szenvedőket csak február 13-án szabadították fel a szovjet alakulatok.

Himmler, az SS Birodalmi vezetője parancsba adta, hogy egyetlen fogoly sem kerülhet az ellenség kezébe, ezért 1945 elején a nácik megkezdték a frontközelbe eső táborok kiürítését. Foglyok tíz és tízezreit hajtották gyalogosan, vagy szállították nyitott tehervagonokban az ország belseje felé Keletről és Nyugatról egyaránt. E halálmenetek során meggyilkoltak száma még az azóta eltelt hat évtized után is csak becsülhető, de így is 100 ezres nagyságrendű. A tetemrehívásuk közeledtét érezve még inkább elállatiasodott SS kíséret halomra gyilkolta a rájuk bízott kiéhezett, elgyengült, beteg foglyokat a kemény téli időben. Ha valaki lemaradt agyonverték, vagy lelőtték, de volt akit hagytak, hogy meghaljon ha a kimerültségtől összeesett. A Todesmarschok utjai ártatlanul legyilkolt foglyok holttesteitől tarkállottak ezekben az időkben szerte Európában.

Január 15-én szabadult fel a plaszovi; 16-án a czechohawai koncentrációs és a chelmnoi haláltábor. Január 17-én lett szabad Varsó; 27-én szabadult fel Auschwitz.

A nagyobb, ismertebb táborok felszabadításának időpontjai: április 4-én Ohrdruf; 9-én Dora-mittelbau; 11-én Buchenwald és Nordhausen; 15-én Bergen-belsen; 23-án Flossenbürg; 27-én

A buchenwaldi áldozatok emlékműve.

Sachsenhausen; 29-én Dachau; 30-án Ravensbrück; május 5-én Mauthausen; 8-án Stutthof; 9-én Theresienstadt.

A felszabadítók a táborokban szavakkal ki nem fejezhető állapotokat találtak. Az eljük táruól látvány még a több éves háborúban edzett katonaveteránok számára is döbbenetes volt.

A felszabadított bergen-belseni táborban talált foglyok állapotáról és körülményeiről a Rajnai Brit Hadsereg Egészségügyi Szolgálatá főnökének Glyn Hughes tábornoknak a szavai: ... „, harminc éve vagyok orvos, láttam a háború minden szörnyűségét, de sohasem láttam olyasmit ami akár csak megközelítette volna mindezt ...“

A táborok átvétele után a még életben talált foglyok lelki és fizikai gyógyítása, ápolása a felszabadítókra várt. Az éhezés, a betegség és a végkimerültség még napokig, - egyes helyeken hetekig - szedte áldozatait. A gyógyításban, ápolásban több helyen jelentős szerepet vállalt a Nemzetközi Vöröskereszt is. Néhány táborból Svájcba, Svédországba szállították gyógyításra a súlyosan beteg, főleg tébécés túlélőket.

A munkaszolgálat, a táborok és a pesti gettó felszabadítása után lassan érkeztek haza a Nyírségből elhurcoltak is. Az akkori megye két gettójából deportáltaknak csak mintegy 10%-a tért haza ... . Egyharmaduk a megyeszékhely lakói.

A hazatérők fogadtatása hasonlított az egy évvel ezelőtt, elszállításukkor történetekre. Volt akit be sem engedtek régi lakásába, volt aki szerint: ... „többen jöttek vissza mint amennyien elmentek“.... A hazatérők, többségében kifosztott lakásokat, meggyalázott, feldúlt közösségi épületeket (templom, imaház, iskola stb.) találtak.

Az is igaz, hogy voltak olyan szomszédok, ismerősök akik azonnal vitték vissza a hazatérőknek a náluk lévő ingóságukat. Étkeztették, befogadták őket. Az emberségnek és a segítőkészségnek szép példáját mutatta a megyeszékhely akkori polgármestere, az egykori nyomdász Fazekas János aki egy havi fizetését ajánlotta fel a hazatérők segítségére.

A túlélő hazatérőket ért hatást én egy árvíz látványához hasonlítanám. Az ár ideje alatt a víz mindent eltakar, de az ár elvonultával láthatóvá válik az okozott pusztítás, a szörnyű valóság, ... amit ez estben a barna ár okozta lelki és fizikai rombolás hagyott maga után! ...

Úgy érzem itt a helye a már felszabadult buchenwaldi táborban először 1945. április 19-én angol, francia, lengyel, német és orosz nyelven elhangzott Buchenwaldi Eskü egy mondatának: „Köszönjük a Szövetséges Hadseregeknek, az amerikai, az angol, a szovjet és minden, a szabadságért harcoló hadseregeknek, amelyek nekünk és az egész világnak kiharcolták a békét és az életet!“

Kovács László

„Én, Mike Levin Izrael és az Egyesült Államok állampolgára, vádollok benneteket New York Times, Los Angeles Times, Boston Globe, Denver Post, Atlanta Constitution, CNN, Times of London és sok ezer más újság és TV állomás világszerte! Azzal vádollok titeket, hogy negatív előítéletet, és leplezetlen gyűlöletet tanúsítotok a zsidó állammal, Izraellel szemben.

Legtöbben közületek évek óta teljesen elfogultak vagytok az arab muzulmánok illetve a palesztinok felé, és megragadtok minden alkalmat arra, hogy démonizáljátok Izraelt, az egyetlen közel-keleti demokráciát, és az egyetlen zsidó államot a világon.

Bár az ázsiai földrengésről és szökőárról kimerítően tudósítottatok, híreitek kitértek a nemzetközi segély- és mentőakciókra, arról a tényről egy szó sem esett, hogy Izrael az elsők között volt, akik jelentős segéllyel és orvosi mentőcsapattal siettek a csapással sújtott területek segítségére. Órákon belül jól képzett mentőalakulat és gyakorlott sürgősségi ellátást végző orvosok indultak útnak.

Izrael a világ egyik legkisebb állama, kevesebb lakossággal, mint a világ sok nagyvárosa, ennek ellenére a földrengést és szökőárat követő órákban orvosok és egészségügyi alkalmazottak százait mozgósította és repülőgéppnyi rakomány egészségügyi utánpótlást,

sátrat, élelmet, takarókat, sőt pelenkát gyűjtött össze.

Sri Lanka és pár más muzulmán ország hihetetlen gyűlöletéről is hallgattatok, amikor bár cinikusan elfogadták az izraeli ellátmányt és felszerelést, a zsidó egészségügyi és mentőcsapatokat már nem engedték be az országba.

Vádolom a világmédiát, mert tömegesen kudarcot vallott! Vádolom a világmédiát az újságírói etika megsértésével! Vádolom a világmédiát Izrael és a zsidóság iránt tanúsított nyilvánvaló és átlátszó előítélettel!

Csak néhány publikáció tért ki az Izraeli erőfeszítésekre. Csak néhányan mutattak rá arra, hogy az egy főre eső mértéket tekintve az Izrael által kiküldött szakemberek száma, az átadott felszerelés, ellátás és pénzsegély a legnagyobb volt a világon!

Csak néhányan foglalkoztak azzal, hogy a világ muzulmán nemzetei csupán egy kis mértékű segélyecskét csöpögtettek a bajba jutottaknak; olyan nemzetek akik a föld olajkészleteinek felén ücsörögnek, akik naponta dollár milliárdokat számolgatnak, akiknek elit rétege olyan fényűzésben él, amit a világ lakosainak nagy része még elképzelni sem képes.

Szaud Arábia egy hétig tétlenül nézett, míg a világ pénzügyi alapokat hozott létre és jelentős segélyt küldött, aztán nagylelkűen felajánlott vacak tíz millió dollár zálogfedezetet biztosítéskul, amit persze még érvényesíteni kell. Képzeljük csak el: mindez egy olyan testvér muzulmán országtól, aki csak az elmúlt évben 150 millió dollárt juttatott el a palesztin öngyilkos merénylők családainak!

Velem együtt mondjátok a világmédiának: J'ACCUSE!“

internetes nyílt levél

A zsidó Nyíregyháza: Sellei László visszaemlékezései III.

1904-ben vált ki az ortodox réteg és alakított külön hitközséget, csak a Chevra Kadisha maradt közös 1930-ig, majd az is kivált, ezután csak az iskola maradt közös a szomorú végzetig (1944).

A status quo hitközség főabbija a nagytekintélynek örvendő, tiszteletet parancsoló, hétközben is cylinderben járó Dr. Berstein Béla volt, kit 1905-ben iktattak be hivatalába, és 1944-ben gyilkoltak le Auschwitzban. Kiszemelt utóda Dr. Wax Aladár hittan tanár (a rajongásig szeretett ifjúsági rabbi) 1935-ben került Nyíregyházára. A hitközség tagjai hamar megszerették, akceptálták a nagy műveltségű fiatal rabbit, aki feleségül vette Friedmann Bertalan igazgató, tanító leányát, Erzsébetet ki szintén pedagógus volt. Kisleányuk született. A család útja is az Auschwitzi gázkamráig vezetett.

Az iskola tanítói kara kötelességtudó, művelt pedagógusokból állt, megérdemlik, hogy nevük meg legyen említve, mert sok generációt neveltek fel, tisztességgel: Friedmann Bertalan igazgató, Neumann Albert, Goldberger Mózes, Friedlander Rafael a népszerű „Raffi“, Herman Sámuel, Szőke Sándorné, Neumann Albertné, Kohn Izsákné, Dr. Wax Aladárné és Szabó Ignác.

A Talmud Tóra elnöke a status quo hitközségnél Klein Adolf volt. A melamed Goldberg Salamon az igen népszerű „Rebe“ aki becsülettel tanított Bibliát, a Talmudot, és az imákat magyar nyelven.

A templomi szónoklat, az irodai ügyvezetés is természetesen magyar nyelvű volt. Az én időmben a templom fő kántora előbb Weiser - halála után - Berkovits volt egészen 1944-ig. A hitközség vágóhidja a Síp utcában volt (Dr. Szilárd rendelője közelében). Három metsző Koln, Eisenberger és az idős Gelb bácsi látta el a feladatát. Eisenbergernek igen szép hangja volt és szombatoként gyakran ő imádkozta el a sáchriz imát. A sameszi teendőket Perlmann és Schnitzler látta el. A hitközség felügyelete alatt három mészárszék működött, Swartz Benő, Swartz Lajos, és Auspitz. A hitközség igen rendezett anyagi körülmények között működött. A rászorulókat megsegítését nagy tapintattal végezték. Az én időmbeli elnökök, előbb hosszú ideig Bodor Zsigmond földbirtokos volt őt követte Fischbein Gábor bankigazgató, aki egyben az utolsó elnöke volt a virágzó hitközségnek mely 1944-ig egzisztált.

1920-tól Németi Sándor földbirtokos volt az ortodox hitközség elnöke, aki határozottan erős kézzel vezette hitközségét egészen a vészkorszakig. Az ő idejében 1923-ban épült fel a máig is álló zsinagóga igen megszépült és karbantartott épülete. A hitközség rabbija Wieder Salamon (Reb Solem) volt egészen 1944. évi deportálásokig. A hit szónoklat (droshe) a Jesivák és a Talmud Tóra (Cheder) nyelve a Jiddish volt. Ortodox kóser vágódájuk és több mészárszékük volt és működött a rituális fürdő (mikve) is. Jótékonyági tevékenységüket szintén tapintatosan intézték Deutsh fűszer-kereskedő vezetésével. A sameszi teendőket az igen aktív Guttman Saje látta el.

Zsidó vallású lakosok tevékenyen vettek részt a város kulturális, zenei, művelődési életében. Korábbi írásomban megemlítettem a Kereskedők és Gazdák körét. Könyvtára vetekedett az Úri Kaszinóéval. Könyvtárosa Goldberger Mózes az elemi iskola jó humorú szívesen anekdotázó tanítója volt. Sokszor rendeztek kulturális vita estéket neves meghívottakkal.

Meg kell emlékeznünk a Kereskedő Ifjak Egyletéről is. Nyíregyházán nagyszámú zsidó tulajdonban lévő üzlet volt, zömében zsidó vallású segéddel. Ez a réteg a szegényebb kispolgári családokból rekrutálódott. Többségük 4 középiskolát (polgárit) végzett. Általában három éves tanonckodás után (kemény élet volt) kapták a segédlevelet. Jelentős részük művelődni akart, és feljebb emelkedni a társadalmi ranglétrán. Megalapították saját egyesületüket. A

A Luther és a Kállay utca sarka egykor

legutolsó helységük tudomásom szerint a Luther utcai Haufel csemegés házában volt. Hosszú ideig a nagyon agilis és intelligens Propper József volt a főtitkár, aki mindent megtett, hogy kollégái ilyen irányú igényeit elősegítse. Nívós könyvtárak voltak, olvasó, biliárd, sakk, kártya szoba (kártyázás szolid alapon, mert ez a réteg igen kis pénzü volt). Propper híres publicistákat, művészeket hívott meg, és a publikum hálás volt. (Propper később a sport kapcsán még fog szerepelni megemlékezésemben).

A Luther és a Kállay utca sarkán volt Füredi Henrik, államilag engedélyezett magán zeneiskolája évtizedeken keresztül működött keresztény és zsidó tanítványokkal.

Szigeti Sándor az Angol - Magyar Bank nyíregyházi fiókjának főtisztviselője művészi fokon zongorázott. Nyíregyházára látogató fővárosi operaénekeseket sokszor zongorán Ő kísérte az előadásokon. Igen nagy zenei műveltsége volt. Nem élte túl a vészkorszakot.

Kálmán Éva illem és tánctanárnő tánciskolája kihagyhatatlan a harmincas évek középiskolai tanulók életéből. Az iskola Bethlen és Desseffy u. sarkán állt (ma már lebontották a házat). Hetente két hétköznapján folyt az oktatás a falnál székeken ülő lányos anyák figyelő szemektől kísérve, nehogy az illemen valamilyen csorba essen, de Kálmán Évánál jobban senki nem ügyelhetett az illendő viselkedésre. Szombat délután voltak a jó hangulatú össztáncok. Esténként a kicsit idősebb fiatalok látogatták az iskolát amely városszerte igen népszerű volt felekezeti különbség nélkül. A ruhatáros szerepét Éva édesanya, Kohnné, „Iren néni“ az izraelita elemi iskola nyugalmazott tanítónője látta el.

Nyíregyházi volt és a Kossuth gimnáziumban érettségizett 1923-ban Gádor (Guttmann) Béla író - humorista - színpad és kabaré szerző. Nevét emléktábla örökíti meg a volt Alma Mater falán. Ugyanitt érettségizett két évvel idősebb bátya, aki Görög László néven írt igen sok kabaré tréfát (sokszor Kellér Dezsővel együtt a Békeffy László által igazgatót híresen bátor Pódium kabarénak). 1939-ben Amerikába sikerült kivándorolnia.

Nyíregyházán élt és végezte el a leánygimnáziumot 1938-ban Gergely Kató (később Garasné). A háború után a Magyar Állami Operaház szóló énekesnője. Számos operában énekelt főszerepeket. 1956-ban családjával Ausztráliába távozott. A kilencvenes években halt meg. Fiú ikertestvére Gyuri, egyike volt a legjobb barátainak, MUSZOS-ként pusztult el. Az igen szép Zöldhelyi Anna, a szubrett primadonna utánpótlásnak egyik legismertebb tagja volt (Rátonyi Róbert is megemlíti az Operetről írt nagyszerű könyvében). A vészkorszak véget vetett a tehetséges és szép Anna életének is.

Sellei László

A Sorstalanság sorsa

Nagy öröm és megtiszteltetés a magyar nemzetnek, hogy magyar származású író kapott irodalmi Nobel-díjat 2002-ben. Lehet, hogy egyesek örömét csökkenti az a tény, hogy az író zsidó származású, és a műve arról szól, hogy egy fiatal hogyan élte túl a holokausztot.

A Nobel-díjas regény nagy sikert aratott, és figyelemre méltó elhatározás született: filmesítsük meg a regényt! A magyar Kormány 2003 elején úgy döntött, hogy 920 millió forintot különít el a költségvetés általános tartalékából a Magyar Mozgóképi Közalapítvány számára a regény megfilmesítésére. A tervek szerint a film elkészítése összesen 2,5 milliárd forintba került volna. A maradék összeget európai alapítványi és koprodukciós forrásból akarták finanszírozni.

A megfilmesítés jogát a Magic Media Rt. szerezte meg még 1997-ben, melynek ügyvezetője, Barbalics Péter lett a 2003. december 15-én kezdődő forgatás producere. Ekkor adta hírül a sajtó, hogy az Eurimages, az Európa Tanács filmes alapja 650 ezer euróval támogatja a Koltai Lajos által rendezett film elkészítését.

Három hónap múlva, 2004. márciusában jelentették be, hogy a forgatásokat átmeneti pénzügyi gondok miatt már az év elején leállították. A kényszerszünet alapja adóprobléma - nyilatkozta a rendező. Egy jogszabály-módosítás folytán a filmnek adott támogatást áfa terhelte, így annak a konkrét összege 690 millió forintra csökkent. Közben a film támogatására más szervezetek is jelentkeztek: a német Euroarts, az angol Renegade Film és a Shoá Alapítvány. Az adójogi problémát sikerült áthidalni, így a forgatások 2004. májusában folytatódhattak. Idő közben a filmnek új producere is lett a magyar származású, kanadai Hámori András személyében, és a produkció újabb 1 millió euró támogatásban részesült izraeli állami forrásból.

Végül a Sorstalanság filmváltozata 2005 februárjában került a mozikba, de ennek a minden idők legnagyobb költségvetésű magyar filmjének mondott alkotás fogadtatása ugyanolyan kettős lett, mint a Nobel-díjé.

Koltai filmjét a kritikusok nem kímélték. „Dagályos, nemegyszer közhelyes jelenetek váltják egymást a vásznon, bő két órán keresztül.“ „A film könyvfeldolgozáshoz képest rendkívül szorosan követi az írott anyagot. Ez a szolgáltság komoly koncepcionális tévedésnek bizonyult.“ „A lassan ökölbe szoruló kéz közhelye már a Gladiátor utolsó jelenetét is tönkrevágta.“ (Origo)

„Mégsem az apró hibák miatt csalódás a film, hanem mert ezerszer használt holokauszt-klisékből építkeznek.“ „Koltai félt a naturalizmustól, biztos nem akarta, hogy korhatáros legyen a Sorstalanság.“ (Index)

A Frankfurter Allgemeine Zeitung szerint „a cementeszsákok alatt görnyedő rabok, a lyukas ingek, a füstölgő kémények szégyentelenül banális, ártalmatlan képek, amelyeknél már csak Ennio Morricone zenéje rosszabb. A film legfőbb hibája, hogy hiába látjuk a hideg szélben didergő rabokat, hiába zuhannak az emberek élettelenül a földre, hiába nézzük a beesett arcokat, nem érzünk semmit: a Sorstalanság képtelen együttérzést kelteni.“

„A Sorstalanság csupán egy a hollywoodi holokausztfilmek sorában. (Die Welt)“

A film ennek ellenére nézőrekorddal kezdett a hazai mozikban, melyet az első hétvégén 64300-an láttak. Ez magyar film esetében az eddigi legnagyobb érdeklődésre utal, és jóval magasabb az elmúlt hetekben bemutatott külföldi közönségfilmek első hétvégén tapasztalt látogatószámánál is. - tudósítja a Népszabadság.

A kritikák hallatára és a televízióban bemutatott klippek láttán én is kritikusan ültem le a moziban, hogy megnézzem az alkotást, és elhatároztam, hogy nem fogom pozitívan értékelni a filmet csupán azért, mert zsidó témájú, mert a holokausztról szól.

Kijövet a moziból ahhoz a táborhoz csatlakoztam, melynek a film tetszett, bár - bevallom -nem vagyok a „vájtfülű“ filmrajongók klubjának tagja.

A film fényképezése gyönyörű. A szűk képkivágás, a sok helyen alkalmazott kis mélységélesség, a megvilágítás és a fakó színek, mind-mind hozzáadnak a film értékéhez. A híres olasz zeneszerző, Ennio Morricone zenéje szerintem sosem szárnyalja túl a jelenteket. Egyedül az orgonát éreztem - főleg a film végén - egy kicsit idegennek, mivel én ezt a hangszert mindig is keresztény hangszernek tartottam annak ellenére, hogy számos neológ zsinagógában található. (Elnézést kérek azon hittestvéreimtől, akik nem ezen az állásponton vannak.) De pont ezért van létjogosultsága a Sorstalanság filmváltozatában is.

Nem igaz az, hogy a film holokauszt klisékből áll. A film számomra az eddig látott holokausztfilmekkel ellentétben abban nyújtott újat, hogy kifejezetten magyar zsidókról szól, és abban, hogy a koncentrációs táborban nem egy névtelen, személytelen, szenvedő zsidó tömeget láttunk, hanem Köves Gyurit, Citrom Bandit...

Az sem igaz, hogy a film nem elég naturalis ahhoz, hogy bemutassa a koncentrációs táborok borzalmait. Lehet, hogy azoknak, akik naponta néznek olyan agresszív akció filmeket, ahol percnként öt liter vér fröccsen a képernyőre, nem elég borzalmas, hogy egy tinédzsernek két napig kell egy hulla mellett feküdnie, hogy megkaphassa az ő kenyérdarabját is. A filmben valóban nem dördül el egy lövés sem, azonban ez nem feltétlen szükséges ahhoz, hogy bemutassuk a foglyok éhezését, betegségét, megaláztatását.

Az ökölbe szoruló kezes jelenetet a fent idézett kritika teljesen félreértette. Számomra a jelent azt jelentette, hogy egy fiatalember ráébred arra, hogy hirtelen - több évet átugorva - felnőtté vált. Köves Gyuri ugyanis egy kemény munkát követően, amikor követ kellett lapátolnia, megdöbbenve veszi észre, hogy a kezét feltörte a lapát. A barakkban később újra ezt nézi a kezén, majd lassan leengedi azt. De nem ökölbe szorul a keze, mint valami gyűlölettől fűtött gladiátornak.

A film különösen nagy meglepetést és örömet okozott nekem azzal, hogy a héber nyelvű szövegek igen szép kiejtéssel lettek felvéve. A jelenetekben helyet kapott a finom jidis humor, amit csak zsidók érthetnek. Egy tört magyarral beszélő zsidóról mondja Citrom Bandi Köves Gyurinak, hogy azért nem beszél a magyart rendesen, mert fin. Persze ez nem azt jelenti, hogy finnországi, hanem, hogy arról az ortodox, jidis nyelvű vidékről származik, ahol a zsidókat csak úgy azonosították, hogy fin Nagykálló, fin Munkács, fin Keresztúr, azaz nagykállói, munkácsi, keresztúri.

A film egyik jelenetlángolata, mely mély gondolatot fogalmaz meg az emberi sorsról az, amikor Köves Gyuri a pesti lépcsőházban találkozik egy fiatal zsidó lánnyal, akivel pár szót vált úgy, hogy a lány áll a magasabb lépcsőfokon, Gyuri pedig az eggyel lejjebb lévön. Később ez a lány a sárga csillag miatt kétségbe esik, és sírva panaszolja el, hogy valójában nem is tudja, mit jelent zsidónak lenni, ő nem attól zsidó, hogy a sárga csillag rajta van. A film végén, amikor Köves Gyuri hazatér, és még a rabruha van rajta, a haja lenyírva, az arca elgyötört, újra összefutnak a lépcsőházban. Ezúttal Gyuri áll a fentebb lévő lépcsőfokon, és megkérdezi a lánytól: „Tudod már mit jelent zsidónak lenni?“ Ezt ő kérdezi, az, aki a koncentrációs táborban megjárta valamennyi holokauszt túlélővel együtt a legjobban tudja, mit jelent zsidónak lenni.

Egy filmről alkotott véleményem mindig szubjektív. Én úgy érzem, hogy a Sorstalanság egy kicsit osztozik a címével. Bírálatát túlzónak tartom, szerintem valamennyire az a témájának is szól, és természetesen a 2,5 milliárdos költségvetésnek. Szerintem...

Zsidó kulturális és egyéb rendezvények Nyíregyházán

Februárban mutatták be a nyíregyházi Móricz Zsigmond színházban Kárpáti Péter, A negyedik kapu című klezmerdarabját.

A zenés előadást a Zrínyi Ilona Gimnázium hallgatói, és közel 40 hitközségi tag nézte végig nagy érdeklődéssel. A darab előtt Hitközségünk részéről Tóth-Ábri Péter kapott felkérést arra, hogy az előadást a chászidizmusról szóló pár gondolattal vezesse be.

A negyedik kapu című műnek tulajdonképpen nincs története. A chászid filozófiát és gondolkodásmódot mutatja be humorral és klezmer zenével fűszerezve egy képzeletbeli hitközség mindennapjain keresztül.

A Bujtosi Szabadidő Csarnok nemrég egy különös koncertnek adott helyet. A Budapest Klezmer Band (BKB) lépett fel a Republik együttesel. A népszerű együttes frontembere, „Cipő” csatlakozott a klezmer zenekarhoz az egyik jidis nótánál, de Fegyva, a BKB alapítója és vezetője sem maradt adós: később ő is beszált a Republik hangszeres kíséretébe. A bevételt a szervezők a beregszászi magyar színház javára ajánlották fel. A közös koncertnek igen nagy sikere volt.

Hitközségünk sem maradt ki a zsidó kultúrát felelevenítő rendezvényekből. A tavalyi hanukai humoros, zenés műsort a Filter Performance Társulat adta.

Friedman Ájzik, első nyíregyházi ortodox rabbi jor-zájttja idén sem maradt el. Az Izraelben élő Friedman házaspár szokása szerint újból felkereste Hitközségünket, hogy itt mondjon kádist a dédnagypapa sírjánál. A temetői megemlékezés után az izraeli leszármazott vendégül látta a jor-zájton megjelenteket.

A „hitközség” bemutatkozik.

Hadd szóljon a klezmer!

A Budapest Klezmer Band

fotók: toth-abri

A Filter Performance Társulat

A nyíregyházi Hitközség Nőegyletének vezetői

A Friedman házaspár

Purimi imarend

Március 24., csütörtök, 17:30: mincha, mááriv és Megila lájnlás.

Március 25., péntek, 8:30: sáchrít és Megila lájnlás.

A hölgyeket is szeretettel várjuk!

Halálozás

Szűk családi körben a Hitközség tagjainak részvételével helyeztük örök nyugalomra a 92 éves korában elhunyt Hemli József hittestvérünket. A Hitközség nevében Markovics Gyula méltatta az elhunyt munkásságát, emberségét, példamutató életvitelét.

A gyászimát Galambos Zoltán hittestvérünk mondta el.

Nyírségi holokauszt zarándoklat

Hitközségünk 2005. április 17-én, vasárnap megfelelő számú érdeklődő esetén nyírségi holokauszt zarándoklatot és megemlékezést szervez Felsősimán, Nyírjestanyán és a Nagykálló melletti Harangodon, a nyíregyházi gettóból kitelepítettek volt gyűjtőtáborainak helyszínein felállított emléktáblákhoz.

A zarándoklatra autóbusszal szállítjuk a résztvevőket térítésmentesen. A megemlékezésre április 1-jéig lehet jelentkezni a hitközség irodájában.

Temetői nyitvatartás

március 31-éig:
hétfőtől csütörtökig: 9:00-tól 13:00-ig
vasárnap: 9:00-tól 14:00-ig

április 1-jétől:
hétfőtől csütörtökig: 9:00-tól 16:00-ig
vasárnap: 9:00-tól 14:00-ig

Rendkívüli esetben hívható telefon-
szám: 06-30-652-7051

Életmenet - 2005

Idén is megrendezik a nagy érdeklődéssel kísért Életmenet felvonulást a lengyelországi Auschwitzban, melyen tavaly közel 8000-en, közöttük 800-an magyarországi hitközségekből - így a nyíregyháziból is - vettek részt.

Az Életmenet auschwitzi zarándoklatra jelentkezni lehet a hitközségi irodában március 24-ig. További információ a www.etmenete.hu internetes oldalon is található.